

Att vara präst i utlandstjänst

Som präst har jag haft förmånen att under sex månader följa en svensk bataljon i ett utlandsuppdrag, eller mission som det kallas. Jag ska här försöka återge en del av mina erfarenheter från detta uppdrag.

Drygt två månader innan man reser ut till uppdragsområdet inkallas man till utbildning tillsammans med huvuddelen av den stab man är knuten till. Utbildningen genomförs vid SWEDINT i Södertälje, och ger både militära kunskaper och viktig information om situationen i det område man ska arbeta. Inför arbetet i Kosovo fick vi alltså lyssna till föredrag och se filmer och bilder från landet. Men utbildningen innehöll också mycket annat som är nödvändigt inför ett uppdrag av den här typen. Etik, sjukvårdsövningar, vapenträning med AK 5 och pistol (Glock 9 mm), körträning i terräng och på väg med MB Geländewagen och mycket annat ingick.

På skjutbanan. Foto: SWEBAT/ Press-detaljen.

Som präst med en ”stillsam” tillvaro med gudstjänster, förrättningar, konfirmander mm var det rätt äventyrligt att stiga in i den militära världen många år efter den egna grundutbildningen. Just skyttet blev lite speciellt eftersom både AK 5:an och Glocken var nya bekantskaper. I övrigt fick vi i staben samma utbildning som soldaterna om hur man visiterar fordon, bryter upp kravaller och ”pikar” minor.

I bataljonens tjänst

Man kan dela in prästarbetet i Kosovo i två delar. Den ena handlar om det ”inre” arbete man gör för den egna bataljonen, och den andra är det mer utåtriktade arbete som görs mot lokala religionsföreträdare och lokalbefolkningen.

Det inre arbetet för bataljonens 765 personer är i stora stycken rätt likt arbetet som församlingspräst här hemma. Det handlar om att leda gudstjänster och att finnas till hands för enskilda samtal, men också om att hjälpa till med utbildning och information om de religioner och trosriktningar som finns i Kosovo. Den största befolkningsgruppen, albanerna, utgör 85-90% av befolkningen och är huvudsakligen muslimer, medan c:a 10% av invånarna är serber och ortodoxa kristna. Bland albanerna finns också en mindre grupp kristna katoliker.

Väl på plats

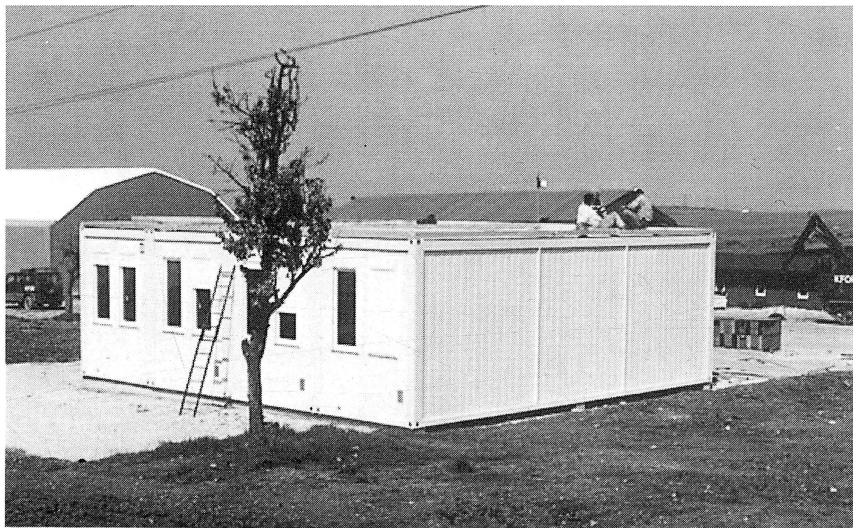
När bataljonen i början av april 2000 reste till Kosovo fanns inget kapell på Camp Gripen som det hette till en början. Min företrädare Bertil Rosén från Skara stift hade dock förberett marken genom att projektera för ett kapellbygge, och redan i mitten av maj stod kapellet klart att tas i bruk. Att det gick fort att bygga beror på att kapellet liksom de flesta av våra byggnader uppfördes av containers som sammanfogades till rätt storlek.

Mina första veckor i Kosovo fick jag leda gudstjänster i matsalen, sammanträdesrummet eller på mässen. Ibland tvingades vi byta lokal i sista minuten på grund av andra arrangemang, så det var en stor lättnad att flytta in i kapellet.

Från början kändes det lite osäkert vilken typ av gudstjänster personalen skulle föredra, men redan efter några veckor började man undra varför det inte alltid var nattvardsgudstjänst – mässa. Större delen av missionen kom det att bli så att vi firade mässa varje söndagskväll. Vår hygienofficer spelade orgel (synth) och personalchefen och hans ställföreträdare blev kyrkvårdar. Utlandsstyrkan disponerar eget nattvardssilver, men vår bataljonschef (Överste Anders Brännström från I 5 i Östersund) bedömde frågan så viktig att han ombesörjde att regementets nattvardskärl från sent 1600-tal medfördes till Kosovo. Många upplevde verklig andakt i att vi sattes in i den flera hundra år gamla traditionen att använda regementets kärl – samma som Armfeldts karoliner!

Kapellet kom att bli ett viktigt rum för enskild tystnad och eftertanke. När man bor och arbetar så tätt inpå människor som man gör i ett sådant här uppdrag blir möjligheten till en stunds ensamhet mycket viktigare än vi normalt kan föreställa oss.

I början av juni var försvarsminister Björn von Sydow på besök, liksom den tillträdande ÖB Johan Hederstedt. I samband med dessa besök bytte campen namn och blev Camp Victoria, och i linje med det blev kapellet Victoriakapellet.

Kapellbygget.

Foto: SWEBAT/ Pressdetaljen.

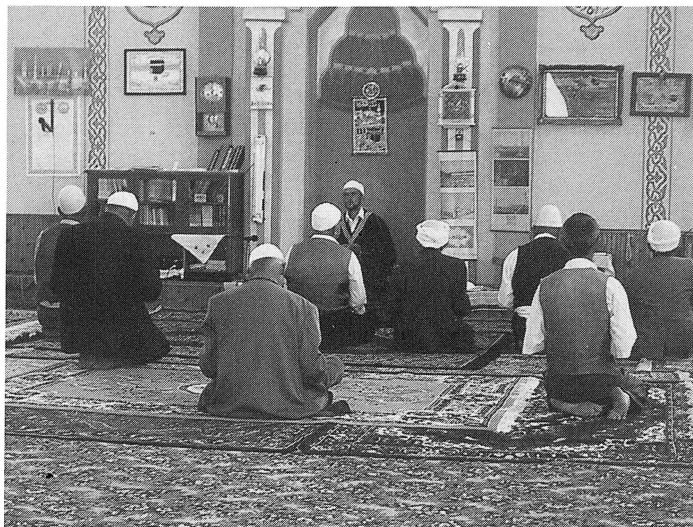
Mycket händer

När man är borta från nära och kära i ett halvår med endast två veckors ledighet hinner mycket hända både med den som arbetar i bataljonen, och med familjemedlemmar där hemma. En tråkig men nödvändig uppgift för prästen är att meddela personal att anhöriga hemma är allvarligt sjuka eller till och med att de har avlidit. Oftast kom inte dödsfallen helt oväntat, men i några fall under vår tid i Kosovo var det anhöriga och nära vänner som omkommit i olyckshändelser. Det blev många och långa pratstunder kring dessa händelser, och en viktig uppgift för mig att tillsammans med personalchef och resebefäl ordna så att man så snart som möjligt kunde åka hem till sin familj.

För många var det också en ny upplevelse att arbeta och leva så nära en präst, och många tog tillfället i akt att få fråga och resonera kring tankar man kanske burit på sedan barnsben.

Möte med det främmande

Från det mer utåtriktade arbetet vill jag nämna några möten som kom att betyda mycket för mig. I Sverige är vi rätt vana vid att prata ekumenik, alltså samarbetet och sammanhållningen mellan de olika kyrkorna och samfundet. I Kosovo blev det mer naturligt att verka ekumeniskt. Visserligen finns det en mycket liten luthersk församling i provins-huvudstaden Pristina, men den bestod endast av c:a 100 personer och fick en del stöd från personalen vid KFOR Main HQ (det internationella militära högkvarteret för Kosovo). För oss som verkade ute i landsbygden var det mötena med den lilla romersk katolska församlingen i Peshter och de serbisk-ortodoxa församlingarna i Gracanica och Laplje Selo. I Ajvalija, eller Hajvalij som byn heter på Albanska, fanns en muslimsk moské där verksamheten leddes av Imamen Refik Gerbeshi. Eftersom den svenska campen ligger i byns utkant var det naturligt och viktigt att samarbeta med folket i byn och deras religiösa ledare. Vi fick många positiva möten som ytterst har lärt mig förstå att det är mycket mer som förenar muslimer och kristna än vad det är som skiljer oss åt.

Bönestund i moskén.

Foto: SWEBAT/Pressdetaljen.

Peshter var en liten by belägen högt uppe på ett berg, och med gårdar spridda i skogarna runt omkring. Där fanns en kyrka, en prästgård/församlingshus och en sliten präst. Fader Cola hade kommit till församlingen direkt efter sin prästvigning 6 år tidigare, och räknade med att stanna i ytterligare 6 år. Det var en mycket fattig församling trots att man förskonats från förföljelser och bombningar under kriget. Engagemanget i kyrkan gick dock inte att ta miste på. Varje söndag firades mässa vid två tillfällen; en gång på förmiddagen för de äldre och en gång på eftermiddagen för de medelålders, barnfamiljerna och ungdomarna. Prästen klagade över att människor inte kom till kyrkan, men han hade nog aldrig sett en svensk landsortskyrka en vanlig söndag! Det var alltid näst intill fullsatt i hans kyrka, och psalmsången bars av framför allt de unga kvinnorna – någon kantor fanns inte.

Det var nu inte bara församlingsborna som ställde upp för kyrkan, utan även det omvända förhållandet gällde i hög grad. En av mina första kontakter med Fader Cola gick ut på att han ville att den svenska bataljonen skulle restaurera vägen upp till byn – en näst intill ofarbar väg på 2,5 km. Nu hade bl a svenska strids- och transportfordon i form av SISU-vagnar och så kallade PBV i hög grad bidragit till att köra sönder vägen, så det var inget orimligt krav. Efter besök på plats tillsammans med vår fältarbetschef beslöt vi så att ordna vägen. Det var bara det att när jag åkte ut till Fader Cola med beskedet så hade redan den italienska hjälporganisationen Caritas lovat ordna det hela! Prästen jagade överallt efter stöd för ”sin” by! Nu blev vi till sist inbjudna till invigning av den nya vägen, med vidhängande kalas i det fria. En fantastisk upplevelse vid kyrkan, där hela byn var på fötter, och där präster och biskopar från när och fjärran var med. Nu hann vi inte med att hjälpa till i just vägfrågan, men prästen hade alltid större och mindre projekt på gång för byns räkning, och jag tror det betydde mycket för dem även när vi bara kom på besök för en stunds samvaro.

Även i Laplje Selo fanns en mycket dynamisk och aktiv präst i form av Fader Milorad. Ibland kunde han vara nedstämd och bitter över tillvaron, men oftast sken han som en sol när man kom på besök. Han kom springande ut på trappan till sin lilla stuga och ropade ”kollega, kollega!!” och försökte därefter hälsa på tyska: ”Wie geht’s?” frågade han – och sedan var den konversationen över eftersom han inte kunde fler ord! Tolken var absolut nödvändig vid besöken hos Milorad.

Det var aldrig möjligt att göra snabba besök hos Milorad. Skulle man till honom var det bara att sätta av en halvdag. Alltid generös med det lilla som huset hade att bjuda, och framför allt generös i att bjuda på sig själv. När han berättade om livet och arbetet innan kriget kunde man göra sig en bild av detta, och också till dels förstå hans bitterhet.

Milorad blev mycket förtjust i en av våra plutonchefer som brukade leda bevakningen av hans kyrka, och försökte vid flera tillfällen gifta in honom i bygden. Eftersom löjtnanten hade flickvän hemma gick han till slut långa omvägar kring Milorads hus!

Förskonade

På det hela taget fick KS 02, den andra kosovobataljonen, en lugn resa som det brukar heta. Ingen av våra soldater fick några allvarliga skador, och de få tillbud vi hade skedde under idrottsutövning, i trafiken, och under arbete i kök eller vid byggnation. Naturligtvis måste man vara medveten om att det alltid ligger en risk i ett uppdrag i fredens tjänst, och vid några tillfällen blossade det också upp kravaller som vår personal fick lösa upp. Oftast skedde detta under relativt ordnade former och resonemang med lokala ledare, men vid ett par tillfällen tvingades vi också använda vapenmakt – men då endast för att freda egen personal. Mitt bestående intryck är att den svenska modellen att arbeta med liten beväpning och nära folket i regionen gör ett stort intryck på människor. Både lokalbefolkningen och företrädare

Klosterkyrkan i Gracanica.

Foto: SWEBAT/Pressdetaljen.

för en del andra nationer gav vid flera tillfällen uttryck för uppskattning av det svenska sättet att närma sig konflikten. Inte minst var vår ständiga närvaro vid klostret i Gracanica en viktig del av detta arbete.

Ledarna i klostret, den serbisk-ortodoxe biskopen Artemije och hans högra hand Fader Sava, är de två "offentliga" serber som kanske tydligast arbetat för försoning med den albanska delen av befolkningen. Deras arbete var periodvis helt avhängigt av det skydd den svenska bataljonen svarade för, både genom bevakningen av klostret, och genom att eskortera ett otal besökare till och från klostret.

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att tiden och arbetet i Kosovo var något fullständigt annorlunda än livet hemmavid – men ändå med vissa likheter med ett "vanligt" församlingsarbete. Många nyttiga lärdomar och erfarenheter fick både jag och övriga medlemmar i bataljonen med oss hem. Erfarenheter som har varit nyttiga i församlingsarbetet på Sollerön, men också i den personliga utvecklingen och mognaden som människa. Inte minst var det en positiv övning i att möta det främmande och okända – och att tänka nytt utifrån det gamla och invanda.

Börje Viklander

Vik kyrkoherde i Sollerö församling